

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Téma ženy ve filozofii

Jopková Nikola

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Téma ženy ve filozofii

Jopková Nikola

Vedoucí práce:

Mgr. Jaroslav Špirk

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2011

.....

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Téma ženy ve filozofii.....	2
2. 1 Obraz ženy a jejího postavení ve filozofické tradici.....	2
2. 1. 1 Pojetí ženy v době osvícenství.....	4
2. 1. 2 Kierkegaardův svůdce.....	7
2. 2 Podstata patriarchální společnosti.....	10
2. 2. 1 Bez místa v dějinách.....	11
2. 3 Naznačení nutnosti přechodu k ženské emancipaci.....	13
2. 3. 1 Mužská dominance.....	15
2. 4 Emancipační tendence.....	17
2. 5 Současný stav vztahů mezi mužem a ženou.....	22
2. 5. 1 Teorie spravedlnosti.....	24
3 Závěr.....	30
4 Seznam literatury.....	31
5 Resumé.....	32

1 Úvod

Za téma mé bakalářské práce jsem si zvolila, „Téma ženy ve filozofii“, v té se však, jak by mohlo být z názvu patrné, nesoustředím pouze na určení žen ve filozofické tradici a na vymezení jejího místa zde, ale také se snažím definovat okolnosti, které se žen přímo dotýkají a těmi kupříkladu jsou: emancipační tendence, feministická hnutí či vliv patriarchální společnosti na jejich určení. Má bakalářská práce by dále měla přinést obraz postavení žen jak ve filozofické tradici, tak i v běžném životě.

Tato práce by měla vypovídat o celkovém uspořádání společnosti v jednotlivých historických etapách, zejména tedy v těch, ve kterých se udály změny kolem postavení žen a také vystihnout charakter společnosti založené na mužské i ženské dominanci. Podstatná část práce by však měla být zaměřena na vylíčení podstaty patriarchální společnosti jako protikladu k matriarchátu a zjištění jakou roli v tomto uspořádání hrály ženy. V neposlední řadě by se práce měla zaměřit na naznačení důvodů vedoucích k přechodu k ženské emancipaci a analyzovat soudobý stav ženské otázky.

2 Téma ženy ve filozofii

2. 1 Obraz ženy a jejího postavení ve filozofické tradici

Po celá staletí byla filozofie mužskou záležitostí, sférou výhradně patriarchálního vlivu. Již u samotného zrodu filozofie, což je možné datovat 6. stoletím před naším letopočtem, stáli pouze muži a tento stav, kdy žena neměla s filozofií co do činění, byl zachován ještě po několik následujících staletí. Ve filozofické tradici byla žena pojímána jako bytost, která stojí níže než muž, o tomto tématu hovořil již Platón v 5. století před naším letopočtem. Pro Platóna byl člověkem pouze muž, ženu viděl jako bytost, která v jeho hierarchii stojí mezi mužem a živočichy, zkrátka ženy považoval za méně dokonalé tvory. Takto na ženu, jako na méně dokonalého tvora, pohlíželo mnoho dalších významných antických filozofů, například Aristoteles označil ženu za „omyl přírody“. Proto se téměř žádná z žen v oboru filozofie neměla šanci prosadit, byla degradována na nižší stupeň bytí.

V následujícím období středověku stále převažoval názor, že žena je něčím méně než muž. Sv. Tomáš Akvinský o ní mluvil jako o „nepovedeném“ či „nedokonalém muži“, avšak jí připisoval důležitou a nepostradatelnou roli v domě, i když pouze pod vládou muže, tudíž z toho nevyplývalo její rovnocenné postavení.¹ V období italské rané renesance byla položena otázka: „Co je člověk?“ a s odpovědí na tuto otázku přišel Giovanni Pico della Mirandola ve svém spisu O důstojnosti člověka, avšak v souvislosti s touto problematikou hovořil pouze o mužích. Z toho tedy plyne, že žena za člověka považována nebyla. Následně se přistoupilo i k řešení: „Co je žena?“ a Tertullianus spolu s Chrysostomem odpověděli dlouhým výčtem neřestí: žena je „nepřítelkyně přátelství, nutné zlo, přirozené pokušení, ohrožení domu, rozkoš vedoucí do záhuby, podstata zlého“.²

Ne všichni v období středověku a raného novověku smýšleli o ženách podobným způsobem jako Tomáš Akvinský či Tertullianus. Jako obránce žen vystupoval v 16. století Gedaliah ibn Yahya s tvrzením, že ženy mají větší cenu než muži, což odůvodňoval původem stvoření, kdy Adam byl stvořen z hlíny, kdežto Eva z Adamova žebra, tudíž ženy musí být stejně rozumné jako muži a jejich síla se ukazuje při porodních bolestech.³ Přistoupilo se k otázce, zda jsou ženy jako muži a tento spor o

---

1 BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách od středověku do současnosti*, s. 12.

2 Tamt.

3 Tamt., s. 15.

pohlaví byl řešen v mnohých literárních dílech, ve kterých jedni prezentovali svůj názor o samozřejmosti ženské podřízenosti a druzí jim oponovali tvrzeními, že ženy jsou obdařeny rozumem a ctnostmi stejně tak jako muži a tudíž jsou schopny například i řídit stát. Každý z nich byl v zajetí své doby a s ní spojených předsudků, odtud pramení jejich omezenost při pohledu na ženy.

Jako dvě protichůdná literární díla, řešící obraz muže a ženy, můžeme zmínit Román o růži, který prohlašoval, že „*ženy jsou vrtkavé a lehkovážné, prolhané a intrikánské, prohnané a vychytralé, zlostné a nenasytné, nevěrné a žárlivé. Nemají žádné svědomí a tahají mužům z kapes peníze.*“⁴ Druhým dílem je kniha Christine de Pizan, představitelky raného humanismu, Kniha o městě žen, která může být i dnes označována za bestseller, jelikož dlouho udávala směr příštím debatám o roli pohlaví. Touto knihou se Christine snaží bojovat s protiženskou tradicí, jež je základem Románu o růži, ve svém díle tvrdí, že ženská duše je rovnocenná s mužskou. „*Ženské tělo, i když bylo stvořené slabší než mužské, je přesto stejně dokonalé. Podle Bohem dané dělby práce není státnické umění povinností žen, nýbrž mužů, muži však tuto povinnost mnohdy řádně neplní [...]. Na druhé straně ani ženy nejsou od přírody zbaveny vloh k vladařským záležitostem a v minulosti i v přítomnosti se jich často s úspěchem ujímaly. Nechybí jim inteligence, a pokud jsou jejich vědomosti omezenější než u mnohých mužů, pak jen proto, že se nemohou zabývat tolika různými věcmi, nýbrž se zdržují ve svých domech a spokojují se s tím, že obstarávají domácnost.*“⁵

Již od počátku 15. století byla žena a její postavení častým tématem křesťanského světa a námětem úvah církevních otců. Postupem staletí vyjadřovala církev své stanovisko ke každodenním problémům mezi muži a ženami, ke zcela všedním jevům – k ženám v různých pracovních povoláních, k zodpovědnosti za domácnost, módě, manželským i mimomanželským citovým svazkům apod.⁶ Ženy se staly také cílovou skupinou kázání v mužských klášterech, ve kterých byli muži často varováni před soužitím s nimi, jelikož podle mnohých jsou muži s ženami v neustálém sporu. Boj mezi nimi začal prý již Adamem a Evou, prvními lidskými bytostmi a trvá dodnes, i když jeho forma se se změnou doby taktéž proměnila.

---

4 Tamt., s. 20.

5 Tamt., s. 22.

6 ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zajetí historiografie*, s. 443.

2. 1. 1 Pojetí ženy v době osvícenství

S nástupem osvícenství se pohled na postavení žen značně proměnil, jelikož osvícenství klade důraz na svobodu jednotlivce a autonomii subjektu, přichází s myšlenkou, že jak muži, tak ženy jsou rozumné bytosti a tudíž jsou si v tomto ohledu rovni. Určitá hierarchie však vládne v rodině, kde je žena podřízena muži a to z toho důvodu, že muž je pokládán za živitele rodiny, působí ve veřejné sféře, kdežto žena „pouze“ ve sféře domácí. Tato doba se do značné míry zaměřuje na vztahy mužů a žen, vznikají mnohé koncepce rodin, které reflektují jejich uspořádání. Zastáncem konceptu „přirozené podřízenosti“ žen v manželství je například anglický filozof, empirik John Locke nebo francouzský filozof a spisovatel Jean Jacques Rousseau, podle kterého je žena určena k tomu, aby měla děti a starala se o manželovo štěstí, byla mu zkrátka podřízena.

Jedním ze stěžejních děl této doby, pojednávající o situaci a postavení žen v 18. století jsou Perské listy, jejichž autorem je představitel osvícenství, francouzský filozof Charles-Luise de Montesquieu. Jedná se o ostrou satiru na soudobou společnost, o níž nám podává obraz prostřednictvím dopisů psaných fiktivními perskými pisateli cestujícími po Evropě. Autor se v něm soustředí zejména na popis života ve Francii, podrobně zkoumá život Francouzů a Francouzek žijících v hlavním městě a srovnává ho se životem Peršanů a Peršanek. Dalšími významnými díly, zabývajícími se otázkou žen, této doby jsou Mimo dobro a zlo německého filozofa Friedricha Nietzscheho, ve kterém nám přibližuje svůj vyhraněný názor na ženy a rozdíly mezi ženami a muži či Kierkegaardův Svůdcův deník, popisující jejich vzájemné vztahy a hodnotu, kterou představují ženy pro muže.

Montesquieu prostřednictvím svého díla Perské listy, přibližuje francouzskou společnost s důrazem na postavení žen uvnitř této společnosti a vytváří značný kontrast v momentě, kdy podává náhled na zcela odlišný způsob života žen v Persii. Ať už se však jedná o Francouzku či Peršanku, připisuje ženám obecně mnohé slabosti a záporné vlastnosti. Zastává názor, že ženám činí radost, když mohou muže trápit, pozoruje mezi pohlavími značné rozdíly a tvrdí, „že příroda uvedla ženy v závislost a zas je z ní vyvedla. Mezi oběma pohlavími rodil se nesvár, protože jejich práva byla vzájemná.“⁷ To, že jsou mezi sebou muži a ženy v neustálém sporu, odůvodňuje Nietzsche poznatkem, že tytéž afekty jsou u nich odlišné tempem, tudíž si tyto dva

---

7 MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *Perské listy*, s. 71.

jedinci nemohou nikdy rozumět.⁸

Rozdílnost mezi pohlavími je téma, které je rozebíráno napříč staletími ve snaze přijít na to, proč je postavení mužů a žen ve společnosti tak odlišné, čím je to zapříčiněno, jaké jsou rozdíly ve vnímání světa mezi pohlavími, proč muži přemýšlejší a vnímají jinak než ženy a spousta dalších otázek, na které jsou hledány odpovědi. Mnohdy se však autoři ve svých názorech na věc rozcházejí, jedni považují ženu za méněcennou, za někoho, kdo může pouze pečovat o muže a teplo domácího krbu, druzí za bytost, jež je v určitých ohledech mnohem nadanější a schopnější než je muž. Nietzsche se však domnívá, že žena není schopna plnit ani roli kuchařky a tvrdí: „*Kdyby byla žena myslící bytostí, musela by přece, jsouc po celá tisíciletí kuchařkou, přijít na ty nejdůležitější fyziologické skutečnosti, ba přímo ovládnout léčitelství! Kvůli špatným kuchařkám – kvůli naprostému nedostatku rozumu v kuchyni byl vývoj člověka nejdéle pozdržen, nejhůře poškozen [...]*“.⁹ Faktem však zůstává, že muži a ženy mají odlišné „poslání“, tudíž je na místě, že nemohou působit a vynikat ve stejných oborech.

Kierkegaard se na výše zmíněné téma poměrně podrobně zaměřil ve svém díle Svůdcův deník, kde popisuje rozdílnost vývoje mezi pohlavím. Ta dle jeho názoru spočívá v tom, že děvče se nevyvíjí stejně jako chlapec, děvče se rodí rovnou do dospělosti, kdežto chlapec ke svému vývoji potřebuje dlouhý čas, přičemž dívka se rodí dvakrát a v momentě, kdy se vdává, se přestane rodit a zrodí se.¹⁰ Autor spatřuje mezi mužem a ženou řadu rozdílů, o ženě hovoří jako o substanci, o muži jako o reflexi, ale ženu nebere jako bytost stojící jednoznačně pod úrovní muže, tvrdí, že v nějakém případě sice muž je více než žena, ale v jiném zase mnohem méně.¹¹ Dále poukazuje na to, že muž a žena se mohou navzájem doplňovat, jelikož odlišnost pohlaví značí i odlišnost vnímání nejrůznějších překážek života.

Nietzsche prezentuje svůj názor na věc mnohem radikálnějším způsobem než je tomu u Kierkegaarda, veškeré snahy žen o prosazení se rezolutně odsuzuje: „*Žena se chce stát samostatnou: a navíc začíná poučovat muže o „ženě o sobě“ – to patří k nejhorším stránkám postupujícího obecného zošklivení Evropy. Neboť co všechno musí tyto nešikovné pokusy ženské vědeckosti a sebe-odhalování vynést na světlo! Žena má tolik důvodů k studu; v ženě je skryto tolik pedantství, povrchnosti, školometství,*

---

8 NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: Předehra k filosofii budoucnosti*, s. 70.

9 Tamt., s. 139.

10 KIERKEGAARD, Sören. *Svůdcův deník*, s. 41.

11 Tamt., s. 159.

*malicherné vypínavosti, malicherné zvůle a neskromnosti [...].*¹² Nietzsche považuje již pouhou skutečnost řešení problému „muž - žena“ za naprostou pošetilost, jelikož vztah mezi nimi vidí jako neustálý boj dvou nesmiřitelných protikladů. Naopak se ztotožňuje s myšlenkou ženy jako majetku, uzamčeného vlastnictví muže s posláním sloužit mu a v emancipaci ženy spatřuje oslabení nejženštějších instinktů a naprosté „hlupství“.

Montesquieu se přidává na stranu Nietzscheho a pokračuje v kritice žen. Vyjadřuje své pobouření nad svobodou pařížských žen, tento způsob života považuje za hrubou necudnost a pokles ženského pohlaví. Dále evropským ženám vytýká nadměrnou péči, kterou věnují své osobě, hodnotí ji jako poskvrvnu jejich ctnosti. Ve svém nazírání na ženy se autor okrajově zmiňuje i o mužích. Porovnává jejich názory týkající se svobody žen, zatímco Evropané považují za nešlechtné, aby ženám odňali svobodu, když je milují, Asiatům připadá nízké zřící se nadvlády nad ženami, kterou jim dala příroda. Avšak otázka, zda přirozený zákon podrobuje ženy mužům, je sporná – autor cituje filosofa, jehož jméno však neuvádí, ten mu měl prozradit, že příroda nikdy takovýto zákon neuložila a že nadvláda mužů nad ženami je opravdová tyranie, která pramení ze skutečnosti, že ženy jsou mírnější a tudíž i lidštvější a rozumnější. Ale i přes tyto výhody, jež mají ženy nad muži, jsou o prvenství připraveny a muži mají nad ženami tyranskou moc, ženám však přisuzuje moc všeobecnou, moc krásy, které nic neodolá a je uznávána ve všech zemích, na rozdíl od tyranie.¹³

*„Minulá staletí, zejména to 18. a 19., se přechoasto pokoušela porozumět ženě prizmatem racionalistické osvěty a objektivistického scientismu. [...] Nietzsche nás inspiruje k tomu, že už není možné hledat odpověď na otázku „co je žena“ pouze v ženě, v ženskosti či biologicky určitelné pohlavnosti.“*¹⁴ Dle jeho názoru nám ji tento způsob myšlení neodhalí, jelikož obecná pravda o ženě jako takové, pravda o sobě, neexistuje, můžeme pouze nalézt nějakou pravdu v sobě, pravdy „mé“, ne pravdu o ženě na vědecké úrovni.¹⁵ Nietzscheho doba a zejména Nietzsche sám pokládali ženu za společensky méněcennou. Charakterizuje ženy jako bytosti, které postrádají smysl pro logiku, objektivitu, vědu a politiku, proto je toho názoru, že by bylo nebezpečné, aby se

---

12 NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: Předehra k filosofii budoucnosti*, s. 137.

13 MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *Perské listy*, s. 111.

14 ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*, s. 418.

15 Tamt.

nějakou z těchto disciplín zabývaly.¹⁶

Ale i přes tyto výše zmíněné Nietzscheho postoje vůči ženám, se u něho setkáváme se zvláštní ambivalencí v pojetí ženy: „*intelektuální jinakost (často artikulovaná mužem jako její slabost) není čímsi a priori negativním, nýbrž specifickou jedinečností ženského živlu*“.¹⁷ Avšak Nietzsche zůstává zařazen mezi „opovrhovatele“ ženského pohlaví, kteří připisují ženě pouze jedinou roli, ve které je nepostradatelná pro společnost a tou je role reprodukční a péče o potomstvo, v tomto aspektu ji žádný muž nemůže nahradit. Ve veškerých snahách o kultivaci „slabého pohlaví“ vidí vždy jen cestu k jejímu oslabení a vytvoření obrazu, podle kterého by se měla žena chovat, z toho důvodu varuje před emancipací žen. Dále přistupuje i k otázce feminismu, který interpretuje jako nebezpečný pro ženu i muže, jelikož v něm spatřuje odcizení ženské přirozenosti.¹⁸

Osvícenský myslitel Montesquieu nebyl zdaleka tolik zaujatý vůči ženám jako Nietzsche, jeho názory na způsob chování žen však nepostrádají značnou dávku kritiky, ta pramení zejména z doby, v níž autor žil a z již nastavených kulturních norem. Právě kulturní normy daly Montesquiemu do rukou pomyslné měřítko, na základě kterého hodnotil politické a společenské uspořádání ve Francii a Persii. Vyjádřil nad nimi spoustu nedostatků - vzájemně je porovnával ve snaze přijít na to, který systém je pro lidskou civilizaci nejpřínosnější. Z velké části se v Perských listech zabývá otázkou postavení žen ve společnosti a nabízí nám komparaci obou způsobů života žen dané země, kdy však zůstává v pozici nestranného pozorovatele a nepřiklání se k ani k jednomu ze systému dodržování daných kulturních norem, pouze vypichuje jejich klady a zápory a následně je porovnává.

2. 1. 2 Kierkegaardův svědce

Třetím zmíněným autorem, jenž nám nabídl svůj náhled na postavení ženy ve společnosti, je Kierkegaard, na jehož dílo Svůdcův deník bych se zde zaměřila podrobněji, jelikož celý jeho obsah je věnován problematice vztahu mezi mužem a ženou. Kierkegaard zde popisuje nejen umění manipulace a ovládání ženského pokolení mužským, jejich důmyslně promyšlenou hru s ženami podle rovnice zadané příčiny a očekávaného účinku, bez toho aniž by si žena všimla, že se stala loutkou muže. Ale

---

16 Tamt., s. 422.

17 Tamt., s. 424.

18 Tamt.

taktéž se u Kierkegaarda setkáváme s konstruktem ženy jako „objektem touhy muže“, „dokonalostí v nedokonalosti“, jeho přírodou, snem, představou. Tento dánský myslitel tedy neredukuje „funkci“ ženy pouze na „udržovatelku rodu“, ale připisuje jí i poslání múzy a inspirátorky pro úvahy mužů, jelikož žena pro ně představuje velkou neznámou, o které mohou filosofovat a díky níž mohou dosahovat estetických požitků.

Ve své knize nám představuje prototyp muže, který kráčí životem naplněným prožitky a zážitky, jež si patřičně vychutnává, charakterizuje ho jako poeticky založeného, tudíž toužícího po hlubokém prožitku každého okamžiku. Popisuje mužův vztah s ženou, v tomto případě však pouze vztah „estetický“, jelikož po něm svůdce netouží z toho důvodu, že by k ženě cítil lásku, ale chce za svého života z každého okamžiku vytěžit co možná největší počet zážitků a pocitů. Svůdcův přístup spočívá v pomalém vychutnávání si všeho, hlavně nálad, které jsou spojeny s myšlenkou na vysněnou ženu, veškeré jeho vnímání se mu prolíná s představou chtěného objektu. Snaží se ji získat prostřednictvím nejrůznějších situací, ale podstatné je, dle jeho názoru, zneutralizovat její ženskost, aby nebyla schopna žít sama za sebe, ale oddala se muži a stala se na něm závislá, tento svůj záměr však chce svůdce provést takovým způsobem, aby vše působilo dojmem rovnosti mezi nimi.

Veškerého chování muže vůči ženě by se zde dalo přirovnat ke hře plné fňgovaných gest, jimiž ji přivede na svou předem naplánovanou cestu, aniž by si toho žena všimla, ba naopak ještě v ní má vyvolat dojem, že to tak sama chtěla. Veškeré toto konání přináší muži požitek a uspokojení, v tomto vidí smysl svého života, lehkost a krásu estetická a ostrost etická. Svou touhu po více ženách obhájí slovy: „*Milovat jednu je málo, milovat všechny je povrchnost. Ale znát sám sebe a milovat jich tolik, kolik je možné, a pojmout do svého nitra všechny tajuplné síly lásky tak, že každá z nich si přijde na své, zatímco vědomím obsáhneme celek – to je požitek, tomu se říká žít.*“¹⁹

Kierkegaard vyličil člověka hluboké reflexe, který však není svůdcem v pravém slova smyslu, o svádění mu vůbec nejde, je to pouze prostředek k dosahování požitků vedoucích k naplnění okamžiku. Jako esteticky založený člověk se vyžívá v mnoha možnostech a experimentuje s nimi, nechává gradovat různé situace a pozoruje, k jakým reakcím tyto mohou lidi dovádět, a sám se pak stáhne a vystupuje jako oběť. Mohli bychom ho tedy specifikovat pouze jako „možnost“, ne jako konkrétního člověka, není totiž opravdu svobodný, má sice určité možnosti, z nichž vybírá, ale sám je nevytváří.

---

19 KIERKEGAARD, Sören. *Svůdcův deník*, s. 76.

Sám o sobě tvrdí, že je jen zajímavý člověk a ženu považuje za ten nejzajímavější objekt.²⁰

Svědce, mimo to, že je znamenitý požitkář, se zde také projevuje jako zdatný psycholog a manipulátor. Toto jeho zalíbení v pohrávání si s dívkami pramení z touhy po probuzení různých nálad, prožití různých okamžiků, zamyšlením se nad novými situacemi, každá dívka ho zkrátka zajímá z jiného důvodu, vyvolává v něm nové fascinace. Na počátku slibuje každé dívce, která by se mu chtěla svěřit naprosto estetické zacházení, „*jenže to zas skončí tím*“, jak sám říká, „*že ji podvedu. I to je totiž součástí mé estetiky. Buďto podvede dívka muže, nebo muž dívku.*“²¹

Autor přistupuje ve svém popisu muže a ženy i k rozboru vztahu mezi nimi, v němž je muž vždy reflexí a žena substancí, je tedy předurčena být podřazenou muži, je „bytím pro druhé“ a díky muži se prý stává určitou a v tomto konkrétním případě se žena díky muži stává i svobodnou, i když tomu ve skutečnosti tak není, je to pouze zdání svobody, jelikož svoboda by dle, názoru Kierkegaardova, učinila dívku krásnou a ochránila by ji před tím, aby byla zajímavou. O podřízenosti žen má autor zcela jasno: „*Toto předurčení má společné s veškerou přírodou, především se vším ženským v ní. Celá příroda je určena pro druhé, ne ve smyslu teologickém [...], ale že příroda jako celek je určena druhému – je určena duchu.*“ *Jako bytí pro druhé je žena poznamenána čistým panenstvím. Panenství je totiž bytím, a to, pokud je bytím o sobě, je vlastně abstrakcí a zjevuje se jen druhému.*²²

V tomto způsobu života však nespátřuji poetický způsob bytí, jelikož svědce nachází uspokojení na úkor žen, jemných lidských bytostí a navíc jim během této jeho honby za novými zážitky může činit příkoří a vyvolávat v nich emocionální vypětí, ale na druhou stranu také pocity pozitivní, musí však umně zacházet s jejich city a mít podrobně nastudovanou jejich povahu, což však muž nikdy nemůže dokonale zvládnuté. Nakonec však i Kierkegaard sám spatřuje v tomto požitkářském a neosobním způsobu života zoufalství a opravdovou „neexistenci“.

Téma ženy se vždy pohybuje v nějakém dějinně-kulturním rámci; mínění o ženách v období 17., 18. a 19. století vycházelo zejména z předpokladu, že dívky nepotřebují vzdělání, to je prý činí marnivými a přepjatými, plně dostačující je, když

---

20 Tamt., s. 124.

21 Tamt., s. 98.

22 Tamt., s. 158.

žena rozumí domácnosti a neklade příliš velký odpor svému muži.²³ Tento společenský stereotyp byl v tomto období značně zakořeněn a jeho změna přicházela pozvolna. Smysl bytí žen byl spatřován v péči o domácnost, mateřství a výchově potomstva. Vrcholný myslitel osvícenství Kant je téhož názoru, navíc shledává ženu občansky nedospělou a tudíž musí být muž jejím opatrovníkem.²⁴ Obraz ženy byl tedy veskrze definován manželstvím a mateřstvím a každé zapojení žen do politiky či kultury budilo pohoršení. Navzdory všem těmto překážkám se od konce 18. století prosazoval požadavek na všeobecnou školní povinnost i pro dívky.²⁵ Od tohoto momentu se postavení žen ve společnosti začalo pozvolna měnit, avšak katolická církev si dlouhou dobu uchovávala vliv na stereotyp ženské podřízenosti a intelektuální nedostatečnosti.

2. 2 Podstata patriarchální společnosti

Zrod patriarchátu, sociálního systému, založeném na mužské dominanci, můžeme datovat, dle Evy Hauserové, české spisovatelky a feministky, přibližně od roku 3 000 př. Kr., kdy rozprášil rovnostářskou, matrilineární a mírumilovnou společnost, v jejímž centru stála matka či bohyně a přinesl s sebou hierarchii, v níž byly ženy podrobeny mužům. Následovalo ztotožňování ženských bohyň s chaosem, tmou, Měsícem, přírodou a nepřátelskými přírodními silami, naopak mužský bůh byl dáván do souvislosti s pořádkem, světlem, Sluncem, ovládnutím přírody a s rozumem. Nástup patriarchátu však neproběhl ze dne na den, jednalo se o postupný proces trvající asi 2 500 let, postavení žen se tedy zhoršovalo pomalu. *„Jádrem tohoto procesu bylo, že muži začali považovat sexuální a reprodukční kapacitu žen za zboží, tedy předmět obchodu. Patriarchální stát měl zájem na potvrzování a upevňování patriarchálního charakteru rodiny.“*²⁶

Ale proč ženy vůbec patriarchát přijaly? *„Ženy byly ochotny přijmout sexuální podřízenost mužů, protože k tomu byly donuceny ekonomickou závislostí na něm a zároveň [...] se těšily výsadám manželovy třídy a statutu ctihodných žen, jestliže ochotně spolupracovaly.“*²⁷ Postupem času se podřízenost žen začala pokládat za přirozenou a patriarchát převládl na většině území světa, ženy v něm však po většinu

---

23 ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zajetí historiografie*, s. 418.

24 Tamt., s. 419.

25 Tamt., s. 420.

26 HAUSEROVÁ, Eva. *Jsi přece ženská...: malý, lehce feministický rádce*, s. 13.

27 Tamt., s. 32.

času nestály na okraji společnosti, pracovaly a účastnily se společenského života stejně jako muži, ale jejich činy nebyly považovány za tak důležité pro vývoj civilizace, aby byly historicky zaznamenány, tudíž jejich činnost zůstala mimo tento rámeček. Přitom ženy nejsou od přírody vůbec křehké, slabé či pasivní, jelikož by jim to ztěžovalo šance na přežití, teprve s příchodem patriarchátu začaly být ženy připomínající „panenky na hraní“ vyhledávané a oceňované, tudíž se do této role začaly ženy vcítovat samy.²⁸

Hauserová je však toho názoru, že dominantní postavení ve společnosti by měly mít ženy a to z toho důvodu, že jsou pověřeny tak důležitým úkolem přivádět děti na svět. Vysvětlení toho, proč je patriarchální společnost uspořádána poněkud odlišným způsobem nám nabízí Richard Appignanesi a Chris Garrat ve svém díle *Postmodernismus*, kde vysvětlují teorii, podle níž lidé vstupují do sociálního symbolického světa prostřednictvím jazyka, existuje však rozdíl v tom, jedná-li se o muže či ženu, jelikož do jazyka mohou proniknout pouze muži jakožto stoupenci patriarchálního řádu falosu, jenž nastoluje symbolický řád.²⁹ Proto jsou ženy v patriarchy umlčeny, jsou vyloučeny bez jazyka, prý z toho důvodu, že nemohou jako muži uniknout z imaginárního do symbolického.³⁰

V době patriarchální se setkáváme i s takovými názory jako je například ten, že až muž učinil z ženy člověka, že lidmi se ženy staly teprve odleskem lidství mužů, své role ženy přijímají pasivně a nijak se o ně nezasluhují, jejich poslání je čistě animální a dosud se nezměnilo. Hauserová vystihuje podstatu mužského šovinismu slovy: *„Nejdříve jsou ženy tlačeny do životních rolí, které jsou už svou podstatou definovány jako vztažené k muži: do rolí milenek, poskytovatelek sexuálního potěšení, inspirujících múz, hospodyněk, pečujících matek, ctnostných manželek. Načež se ženám obratem ruky předeště, že jsou něco méně než muž, že jsou pouhým jeho doplňkem, že jsou „normou“ lidství, nýbrž něčím odlišným od normy.“³¹*

2. 2. 1 Bez místa v dějinách

Ženám bylo místo v dějinách upřeno, což je patrné již z toho, jakým způsobem byly ženy zobrazovány. Setkáváme se s nimi buď jako s reprezentacemi něčeho jiného (např. soch svobody, spravedlnosti, míru) nebo jako s objekty mužské sexuální touhy.

---

28 Tamt., s. 31.

29 Tamt., s. 26.

30 APPIGNANESI, Richard. *Postmodernismus*, s. 93.

31 Tamt., s. 88.

„Žena je reprezentována formou metonymické diferenciaci, která její útlak reprezentuje tím, že ji vytlačuje z dějin.“³² S touto představou se vůbec neztotožňuje postmoderní teoretička Julia Kristeva, která je toho názoru, že ženy nestojí na pozici mimo význam, ale jsou naopak prostorem a možností reprezentace a významu.³³ Oponovat jí může Freud se svou teorií, podle které je žena kastrovaný muž, zbavený sexuality, narcistní a celoživotně trpící tím, že závidí mužům penis. Tato marginalizace žen je zcela jasně plodem patriarchátu a také podnětem pro vznik feministických teorií.

Vytlačení žen na okraj vedoucí až k jejímu „vyřazení“ z dějin je způsobeno mužskými teoriemi sexuality (např. Freudova či Lacanova) – tyto uvažují o ženě jako o „negativně pomyslném, neúplném a prázdném signifikantu“, z čehož vyplývá, že kromě ženské sexuality, kterou si představují muži, žádná jiná neexistuje, nebo že je ženská sexualita schizoidní dualitou, tudíž Freud ani Lacan nezařazují ve svých popisech identity ženu do procesu sebekonstituování.³⁴ Proti těmto teoriím radikálně vystupují postmoderní teoretičky Luce Irigarayová a Julia Kristeva, podle kterých: „Význam není jednou pro vždy daným rozchodem s nevědomím, ke kterému dochází, když označující subjekt vstupuje do symbolického řádu. Ačkoliv nemůže být nikdy „vysloveno“, je nevědomí biologickou přípravou významu, jeho dělohou, jež zůstává vždy přítomna jako síla, která může narušit označování.“³⁵

Kristeva, průkopnice v sémiologii a psychoanalýze a představitelka feministického hnutí, však odmítá samotnou kategorii „ženy“ a dokonce i pohlavní roli (gender) a rozchází se se zásadami emancipačního feminismu, jelikož pokládá požadavky ohledně zrovnoprávnění za již splněné. Bývá často ostatními feministkami kritizována za to, že zlehčuje příkoří žen, které jim přinesla sexuální diference a rovněž je nařčena z toho, že chce ženy poslat zpět k „láskyplnému mateřství“. Tímto svým přístupem podle nich neutralizuje skutečné ženské prožitky.

Pozici feminismu můžeme řešit v rámci dvou směrů – feminismus liberální (modernistický) a radikální (postmoderní). Liberální feminismus lze charakterizovat jako racionalistický emancipační projekt, jenž se původně nechal inspirovat ideály revolučního osvícenství v Americe a ve Francii. V klasické podobě jej roku 1792 zformulovala Mary Wollstonecraftová ve své knize Obhajoba ženských práv, kde

---

32 Tamt., s. 96.

33 Tamt., s. 98.

34 Tamt., s. 96.

35 Tamt., s. 98.

prezentuje svůj názor, že práva mužů zakotvena v americké Deklaraci nezávislosti by mohla být rozšířena i na ženy, aniž by se nějak významně narušil chod stávajícího kulturního uspořádání a chod společenských institucí.³⁶ Zatímco liberální feminismus jde po cestě koexistence s muži, která má vést k rovnoprávnosti, radikální feminismus se vydává separatistickou cestou proti mužům. Julia Kristeva zavádí ještě cestu třetí svým výrokem, že žena jako taková neexistuje, ale teprve se jí stává, tímto odmítá jistý model dějinného pokroku.³⁷

2. 3 Naznačení nutnosti přechodu k ženské emancipaci

Milan Machovec, přední český filosof 20. století, se ve svém díle *Filosofie tváří* v tvář zániku mimo zamyšlení se nad otázkami rozličných vývojových filosofických proudů, zabývá i otázkou dějinného vývoje z hlediska postavení mužů a žen od dob antiky až po 20. století, mapuje zvraty, které zapříčinily nynější stav lidské civilizace a ovlivnily její průběh. Dále se věnuje popisu naší civilizace, kterou hodnotí jako výrazně mužskou, jelikož se její vývoj ubíral cestou směřující k „techné“, k oblasti věcí a nástrojů, a proto muži ve společnosti našli daleko lepší uplatnění, byl pro ně vytvořen větší prostor, a stopy tohoto prapočátku utváření naší civilizace jsou patrné dodnes. Muži mají ve společnosti rozhodující postavení, co se týče společensko-výrobní činnosti, kulturní tvorby, aktivity a moci politické atd. a na základě tohoto muži neustále reflektují situaci své nadřazenosti a ženské druhořadosti jako cosi domněle „přirozeného“.³⁸

Ve 20. století se však začíná ukazovat, že mužské povyšování se nad ženy může být jedním ze základů totální katastrofy celé naší civilizace: „*to, že ráz dějin určily jednostranné „mužské“ postoje a hodnoty, je jedním z hlavních důvodů, proč naše civilizace ukazuje tragickou neschopnost postavit se s plnou mravní pevností vůči zejícím závrtným nebezpečím*“.³⁹ Převaha mužů a znehodnocení ženy vzniklo z řady komplexně působících příčin, některými z nich jsou příčiny povahy historické, podstatný vliv na tento stav měl i již zmíněný rozmach „techné“, ale také rozdíly sexuálního chování u obou pohlaví, kdy muži mají menší vázanost v úkonu rozmnožovacím a v úkonu výchovy než ženy, což je určitým způsobem zvýhodňuje,

---

36 Tamt., s. 100.

37 Tamt., s. 101.

38 MACHOVEC, Milan. *Filosofie tváří v tvář zániku*, s. 88.

39 Tamt., s. 89.

muž se zaměřuje spíše na budování svého postavení, kdežto žena na péči o rod a jeho zachování.

Autor připomíná, že i u primitivních živočichů je patrný prvek „zmocnění se“ ze strany samců a prvek „poddání se“ za strany samic. „Není „chybou“ ani projevem nějaké démonické zvůle, že muž se v jistých situacích a úkonech chová jako násilník, jako pudem posedlý „pán světa“ – tak jako není chybou, že žena se v jistém smyslu „poddává“, resp. vzdává.“⁴⁰ Muž zkrátka na počátku dějin civilizace využil svého „zvýhodnění“ a vytvořil si lepší postavení a přírodně danou odlišnost citění a chování využívá k upevnování mužské moci. Tuto mužskou dějnotvornou aktivitu Machovec kritizuje s odůvodněním, že kdyby muž svou silou pomáhal ženě k jejímu rozvoji a lidskému zrání, bylo by sice tempo civilizačních procesů pomalejší a méně hektické, ale zato by vznikly hodnoty daleko lidštější, trvalejší a blahodárné pro obě pohlaví.⁴¹

V souvislosti s absurdní představou mužů o druhořadé roli žen Machovec naráží na problém emancipace, jehož řešení přisuzuje oběma pohlavím, ne-li více mužům, tvrdí, že je úkolem obou pohlaví. Za zvláště zcestné a matoucí hodnotí emancipační hnutí konce 19. století, jelikož „bylo pojato jako „emancipace žen“ ve smyslu „dosažení rovnosti s muži“, což – takto akcentováno – ovšem implikuje představu, jako by s muži bylo vše v pořádku, jako by muži byli „zralí“ a emancipaci nepotřebovali.“⁴² Převahu nad ženami však muži neměli od počátku našich dějin, v některých částech světa nejspíše existoval matriarchát, tedy dominantní postavení žen nad muži, i když fakt, zda se jednalo o skutečnou moc, zůstává sporný, ženy se staraly zejména o uchování rodu, výchovu, obživu a domov. Machovec poznamenává, že ženy se vždy pohybovaly spíše ve středu biotopu a byly tedy středem prapůvodní lidské kultury, morálky a vůbec všech životních hodnot, zatímco muži stáli na jeho periferii.⁴³ Avšak ženy nikdy nevládly ve smyslu, že by muži byli „ujařmení“, jelikož tehdy ještě neexistovala ona „nepřirozenost“, sama vláda a sám princip „ujařmení“ a moci člověka nad člověkem.⁴⁴

„Matriarchát“ a podobné představy hodnotí autor spíše jako plody zkreslující projekce pozdějších zkušeností zpět do úsvitu dějin; tvrdí, že teprve se vznikem pokročilejší dělby práce vznikl i sám princip „vlády“ a spolu s ním i patriarchát, neboli

---

40 Tamt., s. 89.

41 Tamt., s. 91.

42 Tamt.

43 Tamt., s. 92.

44 Tamt.

různé projevy „moci mužů“ a že žena po věky nebyla bytostí od přírody méně schopnou, méněcennou či druhořadou.⁴⁵ Ba naopak bych si dovolila tvrdit, že žena měla v počátcích formování rodiny výhradní postavení, jelikož rodina platila za doménu ženy a ta v ní udržovala řád a pečovala o ni. Až s postupem času z tohoto konceptu sešlo a muž povýšil do funkce hlavy rodiny z důvodu zabezpečování potravy a obydlí pro celou rodinu, žena se mu tak stala podřízenou. Zbyla na ni „pouze“ role pečovatelky, zatímco muž se začal prosazovat i ve veřejné sféře a získal si tak nadřazené postavení.

Uspořádání naší společnosti tedy není dáno od přírody, ale postupným vývojem a osvojením si určitých společenských rolí. Muži si navíc své postavení dobře pojistili tím, že si ženy podřídily a podle Machovce dokonce vytvořili kastu manželek a matek, které byly určeny pro službu rodu, kastu konkubín k potěšení a odreagování se, ale také kastu nadaných a impulsivních žen, jimiž se nechávali inspirovat k nové tvorbě, mohli díky nim duchovně zrát a přemáhat jejich vzdor proti mužské civilizaci, jelikož v této skupině žen se rodil odpor vůči tomuto pohodlnému scestí dějin.⁴⁶ „*Ale – ponechávajíc každé jen jistou část „věčného ženství“ – musili postupně opovrhovat vždy více každou z nich, posilovat se v domnění, že lidská zralost je jen pro muže a že civilizace v principu může být jen záležitostí mužů.*“⁴⁷ Dějiny lidstva tak byly pouze v rukou mužů a ženy do nich neměly šanci zasahovat nebo je dokonce nějakým způsobem utvářet.

Tato tendence mužů udržet si moc není však způsobena pasivitou žen, ty jsou od přírody aktivní, ale jejich aktivita je poněkud jiného rázu než u mužů, soustředí se na odlišné aspekty života, jejich prioritou je zejména, již zmíněné, udržení rodu, na což muži skoro vůbec nehledí. V tomto rozštěpení lidství Machovec shledává zkázu civilizace, považuje za nelogické, aby jedna polovina společnosti žila „udržováním rodu“ vzdálena racionalitě a z druhé poloviny se naopak vytvořila intelektuální mužská „elita“, žijící racionalitou, tvořivostí, dějinami a s menší odpovědností za udržování rodu.⁴⁸ Jako východisko z této neperspektivní budoucnosti označuje radikální rehabilitaci „ženského prvku lidství“, díky které by měl lidský rod přetrvat.

2.3.1 Mužská dominance

Dějiny prakticky neznají ženských géniů, existuje však několik málo výjimek,

---

45 Tamt.

46 Tamt., s. 93.

47 Tamt.

48 Tamt., s. 95.

kteřé jsou ale tak řídke, že jimi nelze argumentovat.⁴⁹ Ale i přes tuto skutečnost je stále nutné změnit roli ženy ve společnosti, to, že se ženy tolik neuplatňovaly ve veřejné sféře, není žádný jednoznačný důkaz pro jejich neschopnost či hloupost. Nedostatek ženské tvořivosti a nemožnost projevu spočívá zejména v omezených možnostech a podmínkách, ve kterých se ženy v předchozích dobách ocitaly. V současné době je již tento stav minulostí a ženy se mohou realizovat téměř ve všech kulturních a společenských sférách, i když pro ně stále v určitých oborech platí jakési mantinely v podobě upřednostňování mužů. Ženy si však postupem času vydobývají stále vyšší postavení a dokazují tak své schopnosti a svůj um, kterým často předčí lečjakého muže.

Machovec hodnotí naši historii jako zapletenou do bludných kruhů „patriarchátu“ a tvrdí, že *„jestliže lze z dosavadních dějin uvádět tisíce závažných argumentů pro domnělou „druhořadost“, tisíce faktů svědčí o v průměru menších intelektuálních vlohách ženy, tu [...] je s plnou oprávněností a varovnou naléhavostí nutno říci „tím hůře pro dějiny“ [...]“*⁵⁰ Autor podotýká, že pro domnělou méněcennost ženy argumentují zejména muži, kteří jsou sami obvykle značně lidsky nedozrálí, i přesto, že v určitých ohledech platí za odborníky a specialisty a dále vysvětluje, že *„pro skutečnou lidskou zralost muže je naprostá rovnocennost ženy a významnost „ženského prvku“ v čemkoliv lidsky zralém zažitou samozřejmostí, jistým „pra-zážitkem“ jejich vlastního osobního života, zkušeností bolestného zrání jejich vlastního životního díla a jejich osobní lidské zralosti, je prazážitkem matky, milenky, sestry, vůči jehož významnosti a intenzitě se všechna ona výše zmíněná „ fakta dějin“ rozplývají jako sněhové vločky pod září slunce.“*⁵¹

Těmito svými argumenty se Machovec jednoznačně staví do role obhájce ženy ve společnosti a její nepostradatelnosti pro další vývoj a vůbec přežití lidstva. Jsem toho názoru, že pouze mužský prvek nezmůže bez toho ženského v naší civilizaci zhola nic, nejlepším stavem bytí by byla vyrovnanost a harmonie mezi oběma, jelikož muže a ženu můžeme považovat za protipóly, které se ve spolupráci mohou vzájemně doplňovat a tím tvořit téměř dokonalé prostředí pro rozvoj naší civilizace. Tento stav vzájemné spolupráce a úcty mezi pohlavím však ještě ve všech sférách naší kultury nenastal a je otázkou, zda k němu vůbec někdy lidstvo dospěje. K přijetí tohoto typu života je zapotřebí ujít ještě velký kus cesty, během které se vytratí zakořeněné předsudky vůči

---

49 Tamt.

50 Tamt.

51 Tamt., s. 96.

ženám a jejich schopnostem a samozřejmě by měl projít alespoň částečnou „rekonstrukcí“ nynější přednastavený způsob života, který stále ženu, i muže staví do určitých pozic s předem danými pravidly.

Ve snaze ještě více podpořit ženskou populaci, cituje Machovec ve své knize známou větu Tomáše Garrigue Masaryka, představitele českého sociálního feminismu, který taktéž vyjadřuje svůj nesouhlas s názorem, že žena je méněcennou bytostí, tvrzením: „*Prosím vás, jak by ta, která člověka rodí, mohla být méněcenná?*“⁵² Masaryk, považoval ženy za mravně i intelektuálně rovnocenné mužům, čímž narušil stereotypní vnímání žen, názory tohoto typu nebyly doposud běžné. Pod pojmem „emancipace žen“ si představoval jejich osvobození od jakéhokoli útlatku a požadoval, aby byla žena postavena muži na roveň kulturně, právně i politicky, aby se muži k ženám chovali s úctou a projevovali jim vděk za to, že o ně pečují, jelikož i toto je práce a dle Masarykových slov značně nedoceněná a přitom tak důležitá pro vývoj lidstva. Masaryk se velkou měrou zasloužil o to, že u nás ženy roku 1918 získaly rovnoprávnost právní, politickou, i přístup ke vzdělání.

Ženský prvek lidství by tedy měl být prosazován ve všech oblastech života a „ženský svět hodnot“ by měl dojít svého docenění a to i ve světě mužů, těmito slovy autor nastiňuje vyhlídky do budoucna a dodává: „*Kdo je dnes ještě např. naivně hrdý na to, že je mužem, a prostě těží z „výhod“ toho, ten touto „hrdostí“ prozrazuje svou lidskou nezralost a podvyvinutost. Kdo naopak pochopil alespoň relativně „osud člověka“, ohroženost lidství a společnou bídu nás všech z dané situace, bude trpělivě usilovat o „věčné ženství“ vždy a všude [...]*“⁵³ Machovec takto volá po nové roli ženy v moderní společnosti a to z toho důvodu, že je přesvědčen o její nepostradatelnosti a významnosti pro rozvoj lidského společenství. Dějiny by již neměly být zejména v rukou mužů, ti už se na nich napáchali škod dost, nyní by se do jejich chodu měly větší měrou zapojit i ženy a snažit se je společně vést lepším směrem, a hlavně způsobem, jaký bude vyhovující pro obě pohlaví.

2. 4 Emancipační tendence

Václav Bělohradský věnuje problému žen ve své knize Společnost nevolnosti – Eseje z pozdější doby kapitolu nazvanou Pohlaví rozumu – O čem smí žena snít. Hned

---

52 Tamt.

53 Tamt., s. 97.

v jejím úvodu nás seznamuje s pojetím ženy v západní kultuře, ve které je, dle autorových slov, povýšena na privilegovaný předmět touhy, a tím metafyzicky ponížena na objekt, který svou hodnotu odvozuje od toho toužení.⁵⁴ Srovnává ženu s obrazem, opět se odvolává na západní metafyziku, která mezi ženou a obrazem vidí úzký vztah a to z toho důvodu, že obraz i ženu považují za odvozeninu – obraz je odvozen od originálu a žena z původního člověka, kterým je muž. V obou, v ženě i v obraze, taktéž spatřuje určité podobné pokušení, zatímco „*církevní otcové se báli obrazů, protože jejich viditelná krása svádí člověka, aby víru v neviditelného Boha nahradil vírou v jeho viditelný obraz. [...] Žena podobně jako obraz z nás může udělat zajatce viditelného, a tedy nepodstatného světa*“.⁵⁵

Následně autor přistupuje k zhodnocení naší současné civilizace, ve které hraje žena zásadní roli, jelikož je podnětem ke konzumu, součástí reklamy, jejíž funkcí je nám neustále dávat najevo, že jsme součástí univerza. Hovoří o typu „hollywoodských krasavic“, které Machovec přirovnává k chodící reklamě; „*jsou slávou i leskem, duší i tělem předmětů luzného univerza, které chce být touženo, přáno, konzumováno*“.⁵⁶ Tyto ženy ohodnocuje přívlastkem „derealizační četa“, jelikož nám odnímají zkušenost, tu totiž „*děláme v okamžiku, kdy jsme donuceni pochopit, že realita se vždy prosazuje proti naší vůli podřídít univerzum a druhé lidi v něm našim zájmům*“.⁵⁷ Ale takovýto systém v naší společnosti nefunguje, lidé pouze přijímají svět skrze obrazy, jež se jim naskytou bez vlastního přičinění na cestě jejich bytí.

„*Žena [...] je tu nástrojem moci, která nás zotročuje skrze derealizaci našeho světa. Moci, která zdětinšťuje. Jsme spoutáni spotřebou luzných klamů, které (cyber)ženy Systému v nás vytvořily. Vztah mezi ženou a reklamou, mezi ženským tělem a konzumistickou obsesí je tak viditelný, že mluvit o něm se nám zdá banální.*“⁵⁸ Autor tímto staví ženu do záporné pozice, přisuzuje jí negativní vliv na společnost, ale o tom, kdo ji do této pozice postavil, se již nezmiňuje. Tvůrcem této nelichotivé role ženy byl podle všeho muž, ten ji předurčil k podmaňování lidí, předepsal jí scénář, podle kterého bude svět nejlépe podléhat jejímu působení skrze všechny možné manipulativní prostředky působící dnes a denně na člověka a „zkrášlovat“ nám svět.

Žena je ale kritizována za to, že vystupuje v reklamě, i když její záměr je přinést

---

54 BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Společnost nevolnosti*, s. 201.

55 Tamt.

56 Tamt., s. 202.

57 Tamt.

58 Tamt., s. 203.

více rozkoše do tohoto světa a zahnat pocity nedostatku, tudíž by měla být považována za přínosný element, povzbudivou složku pro lidskou civilizaci, dostává se jí však pouze opovržení za manipulativní projev. Důvod je ten, že nám tyto „reklamní ženy“ velí užívat si života, jenže ten, kdo toho není schopen, propadne v zoufalství, že není hoden využívat krás tohoto světa a cítí se být vyřazeným ze společnosti. Negativním pocitem z neschopnosti využití nadstandardních možností života však podlehnou lidé mnohem méně, na světě je zřejmě více požitkářů toužících po více statcích a zážitcích, a proto je žena žádoucí jako účelná reklama, avšak uvažovat o ženě jako o „chodící reklamě“ považují za nemístné a naprosto nesmyslné, nelze z tohoto usuzovat o jejím záporném charakteru.

Bělohradský nekritizuje ženy obecně, tvrdí však, že tyto „luzné klamy“, jak označuje skupinu žen kolem hollywoodského reklamního světa, jsou poskvrnou celému ženskému pohlaví a že dokud je feministky nerozeženou, nebude jejich žádosti za ženská práva a volání po zrovnoprávnění s muži nikdo brát vážně. Kámen úrazu je ten, že nám stádo cyber žen nedovoluje dospět, dle autorova názoru se snaží, abychom toužili po hmotných předmětech, jako by to byly druhotné pohlavní znaky a vnucují nám věčnou pubertu jako nepřekonatelný horizont života, což je v jeho očích nejučinnější technologie moci v naší pozdní průmyslové době.⁵⁹

Posléze se Bělohradský nemalou měrou věnuje otázce postavení českých žen a hodnotí ji těmito slovy: „Ani v zaostalé katolické Itálii, [...] ženy nebyly tak otevřeně a totálně diskriminovány jako u nás. [...] To, co mě ale nejvíce šokovalo, bylo hlučné úsilí českých žen nepřipustit si diskriminaci, jíž byly každodenní evidentní oběti. Šokovaly mě jejich pevně zavřené oči.“⁶⁰ Podle autora si české ženy nechtějí připustit, že by měly menší možnosti než muži, jsou většinou toho názoru, že vše závisí pouze na jejich vůli. Taková realita ovšem zdaleka není, je pravdou, že ještě dnes mají muži v některých sférách stále výhradní postavení a rozhodující slovo a ženy tuto skutečnost buď akceptují, což je zřejmě ve většině případů, nebo stojí v opozici a bojují za své lepší postavení. Faktem pravděpodobně zůstává, že českým ženám jejich hrdost nedovoluje připustit si, že by měly omezenější možnosti oproti mužům.

„Postavení žen v Česku je celé obsaženo v této interiorizaci své vlastní podřízenosti, v potřebě nevidět to, co okamžitě vidí každý, kdo pracovně navštíví na

---

59 Tamt., s. 204.

60 Tamt., s. 205.

*chvíli Čechy: ženy tu slouží pánům.*⁶¹ Takto zapůsobilo společenské uspořádání v Čechách na Bělohradského – žena se zde dobrovolně podržuje muži, avšak ona samotná řeč o svém nižším postavení odmítá a usuzuje o sobě jako o svobodné bytosti, která si své postavení koriguje sama a tudíž je jen na její svobodné vůli, jakou pozici si ve společnosti vydobude. Autor tento přezíravý postoj českých žen zdůvodňuje tím, že se bojí vidět tu ponižující diskriminaci, kterou zažívají na každém kroku, a jejich zotročení přisuzuje především tomu, že „*ochotně kolaborují s muži na maskování své totální podrživosti principům mužského světa*“.⁶² S těmito, řekla bych, až do extrému zacházejícími argumenty Václava Bělohradského nesouhlasím, dle mého názoru se dnes spousta žen snaží prosadit a pozvednout všeobecné mínění o schopnostech ženského pohlaví, dokázat, že ženy jsou schopné zastat i typicky mužské role. Vždyť i muži v mnohých případech uznávají obtížnost ženských povinností při „suplování“ jejich úkolů.

Autor zachází v otázce ženské situace dále a táže se: „*Jak je možné, že jim nevdá být jasnou většinou ve společnosti a bezvýznamnou menšinou všude tam, kde se o společnosti rozhoduje?*“⁶³ Postavení českých žen mu připadá tak zoufalé, že dokonce hodnotí situaci v některých islámských zemích za lepší než v Čechách. Hlavní důvod tohoto společenského uspořádání, dle něj souvisí se strachem z feminismu a s ním souvisejícím feministickým slovníkem, který by české ženy donutil vidět své postavení ve společnosti realisticky a vytrhl by je z jejich falešného vědomí. Takovouto diagnózu přiřazuje generaci žen, které prožily větší část svého života v komunismu, jelikož během něho se naučily být solidární se svými muži, musely je podporovat, aby se neutopili v každodenní absurditě, již se museli brodit.⁶⁴ Tyto následky však postupem času jistě rychle vymizí a ženy se začnou stylizovat do trochu odlišných rolí.

Otázkou toho, jaký vliv měl komunismus na postavení české ženy, se zabývá autor ještě podrobněji, přisuzuje mu totiž největší „zásluhu“ na současném společenském uspořádání v Čechách. Komunismus ženy nabádal, aby se zapojily do budování a to jim přineslo jakousi emancipaci a ekonomickou nezávislost, jenže toto budování se odehrávalo ve světě definovaném muži.⁶⁵ Dále komunismus hodnotí jako „*strašný mužský svět a ženy do něj patřily jen jako nositelky mužských ctností.*

---

61 Tamt., s. 205.

62 Tamt.

63 Tamt.

64 Tamt., s. 206.

65 Tamt.

*Zapojením se do takového světa ženy interiorizovaly svou diskriminaci v té míře, v níž byla vepsána do ideje budování socialismu [...].*⁶⁶ Ženy se v tomto světě podřizují mužům, což ženy-feministky odhalují a tím znehodnocují jejich „emancipaci“, proto na ně ženy reagují negativně, jelikož tento „jejich“ způsob života označují za zotročení v mužském světě.⁶⁷

Problematiky feminismu se Bělohradský okrajově taktéž dotýká, mluví o první a druhé feministické vlně jako o agitacích za práva žen v mužském světě, kdy ženy chtěly mít právo být jako muži. Změnu pocítuje až s příchodem postmodernismu, kdy se ženy začaly více prosazovat a dožadovaly se svého práva podílet se na definici světa, nevolaly po právech ve světě již definovaném, chtěly být více jeho součástí, osvědčit se v něm jako muž.⁶⁸ Na závěr svého zamyšlení se nad otázkou „českého feminismu“ autor dodává: *„Doufám, že se i náš feminismus bude brzy postmodernizovat: přestane být bojem o zapojení se do světa definovaného muži a začne být bojem o jeho definování.“*⁶⁹

Dále přistupuje k feminismu euroamerickému, který vychází z přesvědčení, že žena se může pomužštit, ale naopak to prý nefunguje, protože muž se nikdy nepoženeštit, z čehož tedy plyne, že se nejedná o žádné uvolnění. *„Ve skutečnosti byla totálně zotročena: potřeba vyrovnat se mužům z ní udělal pouhou ozvěnu mužského diskurzu.“*⁷⁰ Ženě tedy bylo dovoleno vstoupit do mužské role, ale nevystupovala v nich za sebe jako žena, ale byla nucena se „pochlapit“, jednat jako muž, byla jí odepřena možnost prosadit ženské schopnosti, které by v mnohých ohledech mohly předčít ty mužské, stále byl mužský rozum a způsob uvažování pokládán za jedině správný.

Tyto skutečnosti dovedly Bělohradského k položení zajímavé otázky o pohlaví rozumu. Je samozřejmostí, že od počátku dějin lidstva byl rozum prvotním pohlavním znakem muže, ale teď se prý vydává za neutrum a filosofové sdílí ten názor, že rozum má mužskou i ženskou stránku.⁷¹ S takovýmto stavem se autor však nespokojuje a nabádá ženské pokolení, aby promluvilo a řeklo přibližně toto: *„Mužská civilizace je katastrofa, chybí v ní velký kus reality, je narcistická a řítí se do propasti“.*⁷² Ženy však

---

66 Tamt.

67 Tamt.

68 Tamt., s. 207.

69 Tamt., s. 207.

70 Tamt., s. 208.

71 Tamt.

72 Tamt.

neměly možnost se projevit vlastním hlasem, byly často umlčovány, což autor pokládá za značný nedostatek pro společnost, jelikož věří, že vlastní hlas žen nám pomůže vyhnout se dvěma pastem rozumu – první z nich je pravda rozumu v jednotném čísle, jež povyšují člověka nad všechny živé bytosti, se kterými sdílí planetu. Žena nás však odmalička učí, že rozum je jedním z lidských smyslů, kusem našeho těla a ne nástrojem moci.⁷³

Za druhou past rozumu pokládá autoreferenci, tvrdí, že žijeme v autoreferenčním světě, jinými slovy všechny problémy svěřujeme do rukou specialistů, aby je vyřešily za nás. Negativum tohoto konání spočívá v tom, že oni je řeší na základě svých kritérií, které si sami definují. A jsou to opět ženy, které „*nás naopak učí v různých svých vzpourách (i svým mlčením například) chápat, že reálné jsou jen ty problémy, které nám způsobuje přítomnost druhých lidí v našem světě, jeho hranice i meze. [...] Myslím si, že rozum byl v našich dějinách hluchý: ve své potřebě vtělit se navždy do nějaké globální říše neslyšel bolest rozmačkávaných těl a myslí. Rozum je třeba poženštit, aby lépe slyšel přítomnost druhých ve světě, nedrtil jejich těla a paměť.*“⁷⁴

To vše jsou zamyšlení se Václava Bělohradského nad různými otázkami týkajícími se žen v nejrůznějších případech chodu našich dějin. Ve stručnosti zhodnotil její historické pojetí a více se zaměřil na dobu současnou, na situace, ve kterých se žena ocitá, jak je pojmána a na základě jakých kritérií je stanoveno její postavení. Přiklání se rozhodně na stranu žen až na pár připomínek ohledně spojení ženy s reklamou, za což si od něj vysloužila značnou dávku kritiky. Jinak je rozhodně pro zlepšení stavu ženské emancipace a pro zapojení ženy do definování světa. Přidává taktéž lehké nastínění do budoucna, určuje, jakým směrem by se měla cesta ženského pohlaví ubírat tak, aby to co nejvíce svědčilo chodu celé společnosti a aby v ní byly ženy více zainteresovány, jelikož v tom vidí jedině přínos pro lidstvo.

2. 5 Současný stav vztahů mezi mužem a ženou

Podobným problémem společenského uspořádání se zaměřením zejména na postavení ženy ve společnosti se zabývá Susan Moller Okinová svým příspěvkem v knize Jánose Kise Současná politická filosofie. V tomto svém příspěvku nazvaném

---

73 Tamt., s. 209.

74 Tamt., s. 210.

Spravedlnost a rod se zaměřuje na teorii spravedlnosti, její ústřední problém představuje otázka, z jakého důvodu je s osobami zacházeno rozdílně a hlavně jaké získané vlastnosti či pozice ve společnosti opravňují společenské instituce, zákony a zvyky k rozdílnosti v přístupu k jednotlivým osobám.⁷⁵ „Žijeme ve společnosti, v jejíž minulosti byly vrozené rysy pohlaví chápány jako jedna z nejjasnějších legitimací odlišných formálních i neformálních práv a omezení.“⁷⁶ Jako nejzásadnější faktor ovlivňující hluboce zakořeněnou společenskou institucionalizaci pohlavní difference označuje pohlavím určenou dělbu práce v rodině, neboli „systém rodu“, který dle něj stále prostupuje naši společnost.

Tento systém rodu je však podle autorky velkou tradicí západního politického myšlení zkoumán pouze zřídka a představiteli feminismu často kritizován. Světlou výjimku však představuje John Stuart Mill, anglický filosof a zastánce emancipace, ten se otázce ohledně podřízenosti a útisku žen do značné míry věnoval ve svém díle Poddanství žen, prosazoval zde názor, že pohlavní příslušnost by neměla ve společnosti hrát rozhodující roli. Tento fenomén, zohledňování příslušnosti k pohlaví, má na svědomí však již Aristotelés, který ve své teorii spravedlnosti odkázal ženy do sféry „spravedlnosti domácnosti“, „jejíž účastníci z principu nejsou rovni se svobodnými muži, podílejícími se na politické spravedlnosti, nýbrž jsou jejich podřízenými, jejichž přirozenou funkcí je sloužit těm, kteří jsou plněji lidmi“.⁷⁷

Aplikace těchto principů spravedlnosti na vztahy mezi pohlavími či v rámci domácnosti byla tedy většinou vyloučena, žena ani domácnost nebyly považovány za vhodný předmět diskusí o spravedlnosti.⁷⁸ Toto tvrzení je zdůvodňováno argumentem, že ženy v sobě nejsou schopny rozvinout smysl pro spravedlnost, z čehož plyne, že není ani uzpůsobena pro plné a etické rozvažování či jednání a tudíž se na ni nemusí aplikovat principy spravedlnosti. Rousseau tyto argumenty ještě povyšuje svou tezí, že „žena je ustrojena pro to, aby byla podmaněna mužem a dokonce spojena s jeho nespravedlností a má tedy vrozenou schopnost tolerovat nespravedlivé zacházení, které ji pravděpodobně v jejím životě očekává“.⁷⁹

---

75 KIS, János. *Současná politická filosofie. Sborník textů anglosaským autorům 20. století*, s. 391.

76 Tamt.

77 Tamt., s. 392.

78 Tamt.

79 Tamt., s. 393.

2. 5. 1 Teorie spravedlnosti

Následně Okinová přistupuje k popisu současných teorií spravedlnosti, které nabízejí daleko více osvětlujících a pozitivnějších příspěvků k tématu rodu a spravedlnosti. Jednou z nich je Teorie spravedlnosti Johna Rawlse, podle které je počítáno s tím, že vhodným předmětem pro politické teorie jsou hlavy rodin a následkem toho Rawls usuzuje, že „*pohlaví osoby je morálně lhostejným a kontingentním rysem, a ačkoli explicitně říká, že rodina sama je jednou ze základních společenských institucí, na něž mají být použity principy spravedlnosti, přesto není jeho teorie tyto názory schopna rozvinout*“.⁸⁰

Do své teorie Rawls zahrnuje i problematiku používání druhových mužských termínů, zmiňuje například morální politickou filozofii, ve které jsou tyto termíny používány z toho důvodu, aby vyloučily ženy ze sféry utváření závěrů. Podobným způsobem prý postupoval i Kant, používal taktéž pouze maskulinní termíny, jelikož ženu nezahrnoval do kategorie svobodných a racionálních bytostí. Dále autorka zmiňuje Freudovu rodově neutrální terminologii využitou v jeho teorii vývoje mužského superega, čímž nastínil určitou dvojznačnost, považoval totiž morální vývoj ženy za nedostatečný a původ tohoto přisuzoval jejich neúplnému vyřešení oidipovského komplexu.

Ještě jednou se Okinová ve své úvaze vrací k otázce hlavy rodiny, hovoří o skutečnosti, že je obvyklejší, pokud je hlavou rodiny muž, má zkrátka před ženou přednost. Ženě se označení „hlava rodiny“ dostane většinou pouze v okamžiku, kdy v rodině dospělý muž není přítomný. Tímto svým přijímáním předpokladu „hlav rodin“ se podle Kise Rawls chytil do pasti tradičního pojetí, které říká, že není vhodné považovat život uvnitř rodiny a vztahy mezi pohlavími za součást předmětu teorie sociální spravedlnosti.⁸¹ Takto si ovšem protiřečí, jelikož původně zařadil rodinu do sféry sociální spravedlnosti, a to z toho důvodu, že ji považuje za základní strukturu naší společnosti. Zároveň tímto předpokladem „hlavy rodiny“ vylučuje širokou sféru života většiny žen a definuje ji jako ekonomicky závislou na muži.

Rodinu vidí jako hierarchizovanou skupinu, v níž má každý svá práva a povinnosti a s pro společnost je velkým přínosem z toho důvodu, že si v ní každý osvojí nejrůznější činnosti a dovednosti. Představuje jednu ze základních společenských

---

80 Tamt., s. 394.

81 Tamt., s. 396.

institucí, které nejvíce ovlivňují životní prostředí jednotlivců, a člověk si nemůže dobrovolně zvolit, zda do ní vstoupí či z ní vystoupí, rodina je strukturována rodem.⁸² Rawls podrobil strukturu rodiny svým principům spravedlnosti z toho důvodu, že rodina nejlépe reflektuje to, jak se muži a ženy stávají tím, čím jsou, jak se zařazují do svých rolí očekávaných od společnosti.⁸³

Druhou z výše zmíněných teorií spravedlnosti je teorie Michaela Walzera, která prý mezi teoriemi spravedlnosti zaujímá význačné místo a to díky pozornosti, kterou v ní autor podstatnou měrou věnuje problémům spojeným s pohlavím a rodem. „*Počínaje jeho do velké míry nesexistickým jazykem přes jeho názor, že rodina představuje důležitou „sféru spravedlnosti“, a konče jeho zvláštními odkazy k diskriminaci a mocenským nerovnováhám mezi pohlavími, Walzerova teorie vyniká na pozadí trvajících lhostejnosti vůči feministické problematice ze strany většiny morálních a politických filosofů.*“⁸⁴ Za cíl této své teorie si Walzer stanovuje vypořádání se s kulturním relativismem a provedení rozboru různých kritérií spravedlnosti.⁸⁵

Dle Walzerovi teze týkající se teorie spravedlnosti, by měla probíhat distribuce jednotlivých dober bez vnějších zásahů, toto kritérium je však porušováno a dobra jsou uzurpována mocnými muži a ženami. Teorii spravedlnosti považuje za vysoce kulturně relativistickou, tvrdí, že mimo práva na život a svobodu z našeho společného lidství neplynou žádná jiná práva mužů a žen, jelikož ty plynou ze sdílených koncepcí sociálních dober.⁸⁶ Pouští se do kritiky Rawlsovi teorie spravedlnosti to z toho důvodu, že není spjata s konkrétní kulturou a neplyne ze sdílených porozumění či plné znalosti lidských bytostí a jejich místa, které zaujímají ve společnosti. Walzer tedy Rawlsovi vytýká, že jeho „*formule pro volbu principů spravedlnosti za závojem nevědomosti nepomáhá příliš v určení toho, které volby lidé učiní, [...] jakmile vědí kým a v jaké pozici jsou. Má tedy na mysli, že principy spravedlnosti zvolené Rawlsovým způsobem nemají žádnou zvláštní morální sílu.*“⁸⁷

Následně taktéž přistupuje k problému systému rodu, v souvislosti s nímž tvrdí, že „*příležitosti rozvoje nějaké alternativní ideologie v oblasti pohlaví a rodu jsou vážně omezeny, jestliže rodina je podle zákona i zvyku založena na mužské dominanci a ženské*

---

82 Tamt., s. 401.

83 Tamt.

84 Tamt.

85 Tamt., s. 402.

86 Tamt, s. 405.

87 Tamt.

*podřízenosti a závislosti, jestliže náboženství vstěpuje tutéž hierarchii a posiluje ji mystickou a posvátnou důležitostí mužského boha a jestliže vzdělávací systém nejen vylučuje ženy ze svých vyšších stupňů, ale také prosazuje jako pravdu a samozřejmost tytéž intelektuální základy patriarchátu“.*⁸⁸ Z čehož tedy plyne, že ve skutečnosti je ideologie uskutečňována pouze „mužským proudem“, ženský prvek se v ní vůbec nepromítá, tudíž není hierarchizace společnosti utvářena zcela v souladu se spravedlivostí.

Současné názory na systém rodu jsou rozporuplné, tato tematika nenechává chladnými feministická ani antifeministická hnutí a jak je vidno z jejich studií, jsou samy ženy velice nejednotné v otázce systému rodu – antifeministické ženy jej vůbec nepokládají za nespravedlivý, naopak považují ekonomickou závislost žen a mužskou dominanci ve světě za přirozenou.⁸⁹ Poté jsou tu dvě stanoviska feministek, kdy stoupenkyně jednoho z nich považují samotný systém rodu za problém a mívá k androgynní společnosti, zatímco zastánkyně druhého stanoviska nevidí problém v existenci rolí, ale v samotném znehodnocení ženských vlastností a v kultuře ovládané činností mužů.⁹⁰

Sama autorka souhlasí s Walzerovou teorií spravedlnosti a hodnotí současnou společnost za značně prostoupenou systémem rodu, který má mnoho podob s kastovníctvím, ve kterém jsou však ženy značně znevýhodněny. Jak sám Walzer uvádí, politická moc, ani úřad, práce či peníze nejsou rozdělovány mezi pohlavím rovně, „v každém z těchto případů je explicitní či implicitní přiřazení žen k funkční roli aktuální či potenciální manželky a matky a – jako primární živitelky – k její základní závislosti na muži z velké části spojeno se skutečností, že ženy jsou obecně vzato v rozdělování většiny centrálních dober obdařeny méně výhodami a více zátěžemi“.⁹¹ Znevýhodněna je žena dokonce i v rodině, jelikož ta přisuzuje pohlavní role u mnoha činností, tudíž o ní Walzer usuzuje jako o „sféře zvláštních vztahů“, ale zároveň ji definuje také jako „oblast nesmírně důležitých distribucí“. Podle Okinové však této významné společenské instituci nevěnuje takovou pozornost, jakou by si zasloužila, vytýká mu zejména tu skutečnost, že se ani nepozastavil nad náročností domácích prací a péče o děti, které žena vykonává.

---

88 Tamt., s. 408.

89 Tamt., s. 410.

90 Tamt.

91 Tamt., s. 411.

Autorka dále přichází s míněním, že dokud nebude domácí práce sdílena všemi jejími příslušníky, nebudou mít ženy rovné příležitosti jak v rámci rodiny, tak ani v žádné jiné distributivní sféře a proto musí být toto kritérium dle Walzera splněno, aby mohla nastat společnost rovných mužů a žen. Dále volá po zrušení rodu ve všech sférách společnosti, pak by se totiž dalo říci, že je řešení nerovnosti mezi pohlavími spravedlivé podle jeho relativistického kritéria.⁹² Tato Walzerova teorie spravedlnosti je autorkou považována částečně i za paradoxní, jelikož vyžaduje kritérium feministické implikace, která vyvrátí instituce založené na rodu.

Posléze se autorka ohlíží zpět k významu Rawlsovy myšlenky, podle které nejsou člověku známy jeho charakteristiky a společenské pozice a přesto budou principy spravedlnosti aplikované na každého, bez ohledu na to, v jakém postavení skončí. Jeho teorie je chvályhodná také za to, že vylučuje diskriminaci na základě pohlaví, na druhou stranu je mu od Okinové vytýkáno, že se mu vůbec nepodařilo tematizovat spravedlnost systému rodu, přitom je jednou ze základních struktur naší společnosti.⁹³ Za předměty zkoumání určuje rodinu a systém rodu, proto je jeho teorie spravedlnosti zaměřuje na společnost strukturovanou rodem. *„Když přemýšlíme o základních institucích společnosti, měli bychom pravděpodobně věnovat více pozornosti rodině, a ne ji málem ignorovat, neboť její nerovné přidělení odpovědností a výsad oběma pohlavím a její socializace dětí podle pohlavím určených rolí ji udělá v její současné podobě klíčovou institucí uchovávající nerovnost mezi pohlavími.“*⁹⁴

Za dobře uspořádanou a spravedlivou společnost považuje Rawls takovou společnost, ve které jsou dodržovány základní politické svobody, a v neposlední řadě je dodržována svobodná volba zaměstnání, kdy ještě navíc Rawls žádá, aby práce byla smysluplnou pro všechny.⁹⁵ Tato svoboda však není bezmezná, narušuje ji totiž zvykové očekávání, že si na sebe ženy vezmou mnohem větší odpovědnost než muži a to zejména v domácích pracích a v péči o dítě. *„Přisouzení těchto odpovědností ženám – ústící do jejich asymetrické ekonomické závislosti na mužích -, a také s ním spojená zodpovědnost mužů za podporu svých manželek, narušují ve skutečnosti svobodu volby zaměstnání u obou pohlaví.“*⁹⁶ Tato závislost jednoho člena na druhém však narušuje dobře uspořádanou společnost, namítá Rawls a naopak upozorňuje na důležitost zrušení

---

92 Tamt, s. 414.

93 Tamt., s. 415.

94 Tamt., s. 416.

95 Tamt., s. 417.

96 Tamt.

rodu, což považuje za podstatné pro naplnění politické spravedlnosti a rovné zastoupení mužů a žen v politice, což se však se skutečností vůbec neslučuje.

Rawlsova teorie spravedlnosti, jak autorka podotýká, obsahuje kritiku rodově strukturovaných společenských institucí a to z toho důvodu, že pohlaví osoby pokládá za kontingentní a morálně irelevantní charakteristiku, tudíž by mohli lidé přijmout představu o sobě jako o bezpohlavních, rovných a racionálních morálních osobách.⁹⁷ Autorka dochází k závěru, že tento předpoklad je s velkou pravděpodobností nepřijatelný pro společnosti strukturované rodem, i když nakonec bude zrušení rodu nutností, pokud má být sociální spravedlnost platná pro nositele obou pohlaví a zároveň pro plné rozvinutí lidské teorie spravedlnosti.⁹⁸

Rawls si je vědom toho, že nestojí před jednoduchým úkolem, ale přesto je přesvědčen, že *„můžeme s pomocí závoje nevědomosti zaujmout hledisko, které každý může přijmout z pozice nerovnosti, a tak, že budeme sdílet společný postoj s ostatními a přestaneme soudit podle osobních sklonů“*.⁹⁹ Ačkoliv tvrdí toto, nepředpokládá, že by se všichni shodly na základních principech spravedlnosti, že by byli jednotní ve všech morálních a společenských otázkách, ale doufá, že by mohlo dojít alespoň k dohodě na všech základních principech čili, že by mohlo dojít k podstatnému porozumění, k čemuž je tedy zapotřebí jednotné motivace. Uskutečnění této jednomyslnosti je však zcela zpochybněno z důvodu odlišnosti našich základních psychologických struktur, koncepcí jedince ve vztahu k druhým a zkušeností morálního vývoje.¹⁰⁰

*„Mnohé feministické myslitelky v nedávných letech prosazovaly názor, že se ve společnosti strukturované rodem odrážejí odlišné životní zkušenosti žen a mužů signifikantním způsobem v rozdílných psychologických, způsobech jednání a vzorcích morálního rozvoje.“*¹⁰¹ V souvislosti s tímto tvrzením se ve společnosti často rozebírá otázka výchovy dětí obou pohlaví primárně ženou a je tázáno, jakou psychologickou stopu tato skutečnost zanechává zejména u chlapců, když je jim vštěpováno poněkud odlišné vnímání světa a vztahů k druhým, než jak ho vidí oni sami. Podstatná část morálky a psychologického charakteru je tedy vtisknuta do lidských bytostí ženou a tudíž je pro tento fakt záhodno využít tvrzení Simone de Beauvoirové, že „člověk se

---

97 Tamt., s. 418.

98 Tamt., s. 419.

99 Tamt.

100 Tamt., s. 420.

101 Tamt.

nerodí, ale stává se ženou“.¹⁰²

Pokud bude společnost stále strukturovaná na základě rodu, pak Okinová shledává velice nepravděpodobnou tu možnost, že by se žena postavila vedle muže jako jeho rovnocenný partner a že by se oba plně účastnili dialogu o morální či politické filozofii. Navíc by prý ani takovýto postup nestačil pro úplný rozvoj lidské teorie spravedlnosti, jelikož morální vývoj mužů a žen se v podstatných rysech vůbec neshoduje. Dále by k takovému stavu bylo zapotřebí, konstatuje, aby byly nahrazeny společenské faktory, které ovlivňují diferenci mezi pohlavími a to tak, že by se zavedly instituce a zvyky bez rodu. A svou úvahu o stavu soudobé společnosti uzavírá Susan Moller Okinová myšlenkou: „*Nositelé obou pohlaví rozvinou úplnější lidskou osobnost, [...] jen tehdy, budou-li se muži rovně podílet na tom, co bylo principiálně ženskou sférou uspokojování každodenních materiálních a psychologických potřeb těch, kteří jsou jim blízcí, a budou-li se ženy rovně podílet na tom, co bylo principiálně mužskou sférou masové výroby, politiky a intelektuálního a kreativního života.*“¹⁰³

---

102 Tamt.

103 Tamt., s. 421.

3 Závěr

Pro svou bakalářskou práci jsem využila informace z literárních děl některých filozofů, jedním z nich je například francouzský filozof Charles Louis Montesquieu, který se ve svých Perských listech zabývá popisem života Peršanek, zejména těch držených v harému a srovnává ho s volným životem Francouzek, zabývá se zde také rovnoprávností mužů a žen. Dále pak do své práce zahrnuji dílo německého filozofa Friedricha Nietzscheho, Mimo dobro a zlo, jímž nám odkrývá nízké postavení žen, způsob jakým se k ženám muži chovají a popisuje propastnou rozdílnost mezi myšlením a povahou muže a ženy. Přirovnává ve svém díle ženu k pravdě, myslí tím tedy, že jí nikdy nelze zcela porozumět a tudíž si ji ani naklonit. Třetím filosofickým dílem vyskytujícím se v mé práci je Svůdcův deník od dánského filozofa Sörena Kierkegaarda, ve kterém nám autor představuje psychologický náčrt člověka, který se kochá ze svádění dívky, nejde mu však pouze o objekt touhy, ale o objekt ke kterému náleží také duše, obdivuje i rozkoš duševna této dívky, ne pouze tělesna, jde o schopnost vidět i jinou krásu, než je ta běžná, tělesná.

Dále jsem do práce zahrnula novodobější autory a autorky a to z toho důvodu, že se ve svých dílech zabývají skutečnostmi, jakými je například odlišnost žen od mužů, patriarchální společnost, feminismus a pohlížejí i na další problematiku týkající se postavení žen ve společnosti či nabízejí možné vyhlídky vedoucí ke zlepšení ženské situace. Dále jsem si vypomohla i historickými přehledy, které mapují vývoj lidské civilizace se zdůrazněním na roli ženy uvnitř této společnosti a opět nastiňují, jaké změny by se měly v naší civilizaci odehrát, aby to vedlo ku prospěchu jak mužského, tak ženského pohlaví.

4 Seznam literatury

- APPIGNANESI, Richard. *Postmodernismus*. Brno : Ando Publishing, 1996. ISBN 80-902032-5-6.
- BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Společnost nevolnosti*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství. (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-007-0.
- BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách od středověku do současnosti*. 1. vyd., Praha : Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106.
- ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*. 1. vyd., Pardubice : Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-920-5.
- HAUSEROVÁ, Eva. *Jsi přece ženská....: malý, lehce feministický rádce*. 1. vyd. Praha : Grada, 1998. ISBN 80-7169-690-0.
- KIERKEGAARD, Sören. *Svůdcův deník*. 2. vyd. Praha : Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0452-X.
- KIS, János. *Současná politická filosofie. Sborník textů anglosaským autorům 20. století*. 1. vyd. Praha : Oikoymenh, 1997. ISBN80-86005-60-7.
- MACHOVEC, Milan. *Filosofie tváří v tvář zániku*. Brno : Zvláštní vydání, 1998. ISBN 80-85436-61-2.
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *Perské listy*. 3. vyd. Praha : Odeon, 1989. ISBN 80-207-0021-8.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: Předehra k filozofii budoucnosti*. 2. vyd. Praha : Aurora, 1998. ISBN 80-85974-54-1.

5 Resumé

My thesis brings the position of women in the philosophical tradition and also in everyday life. It is aimed particularly at women and their changing status throughout history, but also reflects the overall structure of our society and the influence of patriarchy on the contemporary state of human civilization. Further characterized by the development status of women in our civilization and suggests prospects for the future. He describes what benefits it could bring to improve women's situation and reflects on relations between men and women. A substantial part of my work is devoted to the issue of women's emancipation and feminism and theories of justice, which require many advantages for women.